

LES FALLES EN LA CULTURA POPULAR*

Vicent Badia i Marín

Cronista i escriptor

Abstract *The Falles festival in the popular culture*

The Falles festival is an instrument for the cultural improvement of the Valencians. In consequence, humanizing it is equal to reinforcing the possibilities of endurance of the Valencian people. An adequate use of the moral and material resources that buttress the Falles festival appears to be necessary. A way of attaining this aim could be to use here the figure of the amateur of local history, the Spanish cronista. During the last fifty years, the work of these amateurs has greatly contributed to the development of geo-historical studies, and to the promotion of the Valencian language. The Association for the Research of the Falles Festival (ADEF) would appoint an amateur to act as consultants to every Falles association. His or her functions would be to safeguard popular culture and its harmonic participation in the Falles world. The interchange of opinions that would take place between the group of cronistas or consultants and the ADEF, would certainly buttress the theory that the Falles festival is a generator of civic strength.

*Publicació pòstuma de la ponència del mateix títol, presentada per Vicent Badia i Marín al Congrés Jaume I de Cultura Popular, celebrat els dies 23, 24 i 25 de febrer de 1995.

Acceptem complaguts prendre part com a ponent en el Congrés Jaume I de Cultura Popular Valenciana, organitzat per l'Associació d'Estudis Fallers amb la col·laboració assenyalada de la Universitat de València, mitjançant la Facultat de Geografia i Història i el seu Departament d'Història Contemporània.

Al començament dels nostres contactes amb els organitzadors donàrem com a títol de la nostra ponència "Les Falles en la cultura popular", títol suggerit apressadament amb la sola pretensió de subratllar més encara la idea de cultura popular que és la pròpia essència del Congrés.

Ja disposats a entrar en matèria i filant més prim en la concreció de la nostra ponència en aquest Congrés, ens cal afegir-hi un subtítol que és el següent: "Un cronista assessor designat per a cada falla per l'Associació d'Estudis Fallers, tutelaria la cultura popular i el seu desenrotllament harmònic i participatiu".

Naturalment, corre als nostres dies una filosofia que contempla la festa de les falles com a instrument al servei del millorament cultural del poble valencià i que pretén extraure a la festa tot el suc que té com a catalitzadora de força cívica.

Si repassem les darreres manifestacions de joves pensadors valencians i valencianistes sobre l'estat de

postració de la cultura del País i les possibilitats reivindicatives de les festes falleres, trobarem, sovint, aquesta idea: les Falles com a motor impulsor del més autèntic valencianisme. La festa de les Falles, com a fonament sociocultural i àdhuc econòmic, constitueix per se un instrument per a la construcció del País. Dotar d'humanisme la festa equival a potenciar al màxim de possibilitats la permanència d'un poble que, cal dir-ho clar, se'ns escapa de les mans. Tasca sublim aquesta de fer país des les diferents trinxeres que ofereixen les Falles. Ara és el moment d'adreçar la cultura popular cap a l'anàlisi seriosa del món universitari.

Per la nostra part i tenint present que, malgrat l'estat de postració cultural del nostre poble, esdevé reconfortant la lluita actual per la normalització lingüística, no hem sinó de desitjar que la festa de les Falles constituïska un instrument al servei d'aqueixa normalització.

I així, quan constatem l'arrelament de la festa en l'entorn popular; quan comprovem l'acceptació que dispensa a la festa el poble immigrant, que és el primer a assumir els llocs i els càrrecs de responsabilitat en el desenrotllament d'aquesta celebració, no podem menys que desitjar una adequada utilització dels

recursos morals i materials que constitueixen el suport de les Falles.

Resultat d'aquesta reflexió és la figura del cronista assessor de la falla: una persona designada per l'Associació d'Estudis Fallers d'entre els centenars i de vegades milers d'homes i dones que s'impliquen en una falla al llarg d'un o de diversos exercicis.

Però també ens cal una vigilància suau i ferma, ensems, per a mantenir aqueix entusiasme faller interpretat per l'element foraster, dins d'uns límits convenients per al desenvolupament de la festa per tal que siga expressió de l'ànima valenciana.

La figura del cronista té una pregona tradició al Regne de València, però ha estat en la darrera cinquantena quan ha cobrat major significació. La dictadura, en el seu propòsit de construir un estat centralista i uniforme, fort i nacionalment espanyol, oblidà el conreu de les altres pàtries de la pirenopenínsula, fet que, d'altra part, tampoc no era tasca de l'estat, ans de les forces vives d'aqueixes nacionalitats sotmeses a l'acció unificadora de l'estat. Però tornant a València, direm que els cronistes foren incorporats a les corporacions municipals com a membres honorífics i vitalicis, amb una missió i un contingut vertaderament honorable: afirmar la personalitat de cada poble o llogaret; escriure la crònica local, deixant constància en el llibre del cronista dels esdeveniments importants; tocar les campanes d'alarma davant qualsevulla decisió del poder o de l'administració perquè no sona tan lleig que poguera afectar el patrimoni cultural del poble; atendre les visites d'elements forasters o propis interessats pel patrimoni històric i artístic; organitzar la base del museu local de qualsevulla especialitat, exercint de delegat del dit patrimoni i evitant robatoris, tràfics il·legals... No solament al poble, sinó que també en tot el terme municipal. Tota una labor, a més a més, coordinada mitjançant les assemblees comarcals i regnícoles i la provincial ~~amb~~ ~~homenes~~ ~~una~~ ~~excepció~~ ~~necessària~~ atenent les

infraestructures aleshores inexcusables. Tot això permeté l'intercanvi de coneixements i relacions entre els cronistes d'un mateix rogle territorial.

Amb l'acció entusiasta dels cronistes guanyaren els estudis geohistòrics, estimulats aquests per la legalització dels escuts heràldics, d'exclusiva competència dels cronistes. Però és més: a poc d'iniciar-se els contactes entre els cronistes es plantejà la qüestió de la llengua a emprar, tal com havíem previst, fins al punt que sens dubte podem afirmar que la normalització lingüística s'insinuà amb força, progressiva i imparabile, en les assemblees de cronistes, en les quals férem parlar valencià a les autoritats valencianes al pas que les autoritats de l'estat, governadors civils, directors generals dels ministeris implicats, autoritats militars i religioses, hagueren d'acceptar, per raó de coherència, el fet de la llengua que anava obrint-se pas de manera gradual però ferma.

Total, que el cronista fou un càrrec local de nomenament obligatori per a les corporacions municipals o, subsidiàriament, per les entitas culturals més qualificades i ja esmentades de València, Alacant i Castelló; les quals disposaren d'autoritat governativa delegada per a coordinar l'acció provincial d'unes seccions castellanenca i alacantina de Cronistes del Regne de València. Així els cronistes vetlaren pel patrimoni espiritual dels valencians; arreplegaren les efemèrides locals, amb la qual cosa proporcionaren materials de primera mà per a la crítica històrica; legalitzaren els escuts heràldics, i publicaren monografies i llibres de lectures geohistòriques en proporció no superada i, possiblement, no igualada per cap altra regió o nacionalitat històrica de l'estat espanyol. L'acció patriòtica, persistent i també generosa i desinteressada dels cronistes, ens permet augurar que la institució es mantindrà per ara i produirà efectes endinsant-se en el segle XXI. No volem estendre'ns més en un tema del qual, per sort i dissort ~~qüestió que no~~ ~~volem~~ ~~analitzar~~, sabem el que cal saber

prop de la institució que porta la nostra firma i la dedicació de part important de la nostra joventut.

Traslladem la figura del cronista a l'àmbit faller. En compte d'un municipi tutelat pel cronista pensem en un barri urbà, en un conjunt de carrers que celebren anualment la festa fallera, la més important de la Comunitat Valenciana. Un càrrec sense cap altra recompensa que la satisfacció de servir els interessos culturals del poble valencià, càrrec assumit per un valencià o valenciana, fill o filla de la mare terra o procedent de la immigració, però sempre patriota en exercici. Donem fe de l'existència de persones de semblant tarannà, que encara que siguem immigrants han deixat de ser forasters així que han decidit integrar-se en la vida del nostre País i, en particular, servint el càrrec de faller o fallera amb entrega i dedicació. Aquest cronista assessor o assessora s'encarregaria de l'orientació que cal donar a la festa. Seria titulat en valencià, amb titulació no conflictiva o normalitzada, dimanada directament de la Universitat mitjançant l'Institut Universitari de Filologia Valenciana o reconeguda per aquella. El cronista assessor redactaria la crònica de la falla, ajudaria el secretari en la redacció de les actes de les reunions o en la redacció de contractes de serveis (amb l'artista faller, els piròtecnics...), introduiria tota una modelació impresa que facilitaria l'ús del valencià i el faria possible en els nivells mínims per a tota la complexa administració fallera. I en el terreny literari el seu assessorament estaria més que justificat: presentació de les falleres, discursos de proclamació, llibrets, revistes... Hem comprovat que, de vegades, si les coses no es fan bé per part de les comissions falleres, és a dir, si no es fan en valencià, és per ignorància o per manca o fretura de recursos, la qual ignorància seria inexcusable si els directius disposaren d'assessorament eficient: els

talonaris de loteria o els rols de les persones que tenen quelcom a veure amb la falla, el nom de les quals, almenys, caldria que anaren escrits en correcte valencià.

Creiem oportú advertir del perill de politització de la Junta Central Fallera, perill que ha estat analitzat, suara, per les juntes locals aplegades a Algemesí. El ben cert és que respirem un hàlit de llibertat compatible amb tota reivindicació cultural. Creiem que la projectada Federació de Juntes Locals -unànime en l'estimació de prepotent de la qual acusa la Junta Central Fallera- acolliria amb simpatia la figura del cronista assessor, procliu sempre a eixir del seu propi indret i relacionar-se amb els cronistes de la comarca: tota acció cultural i reivindicativa dels valencians ha de tenir present l'aportació dels pobles emmarcats en les seues comarques naturals o històriques i el cronista ha tingut sempre una innegable vocació comarcal.

En resum, que l'Associació d'Estudis Fallers prestaria un bon servei a la Comunitat Valenciana en general i a la festa de les Falles en particular, designant els seus delegats com a cronistes assessors, prop de cada falla, així de València ciutat com de qualsevol altre poble o ciutat del reialme. Una designació que caldria fer en l'ús d'una activitat discrecional bé a proposta de la comissió fallera, bé a sol·licitud del mateix interessat, sempre, per descomptat, atenent els mèrits i l'eficàcia de la persona proposada. El corrent d'opinió que s'establiria entre el conjunt de delegats o cronistes assessors i la mateixa Associació d'Estudis Fallers enriquiria aquesta teoria de la festa fallera com a catalitzadora de força cívica.

Proposem, en conseqüència, el nomenament al si de l'Associació d'Estudis Fallers del cronista assessor de la falla i així també la designació d'una comissió per a l'estudi d'aquesta proposta.

València, desembre del 1994